

KAMU MALİYESİNDE YEŞİL DÖNÜŞÜM: YEŞİL BÜTÇE ETİKETLEME UYGULAMALARI VE TÜRKİYE'YE YÖNELİK POLİTİKA ÖNERİLERİ

GREEN TRANSFORMATION IN PUBLIC FINANCE: GREEN BUDGET TAGGING PRACTICES AND POLICY RECOMMENDATIONS FOR TÜRKİYE

Hakan ÖZDEMİR¹

ÖZ

Bu çalışma, kamu mali yönetiminde çevresel sürdürülebilirliği sağlamaya yönelik yenilikçi bir araç olan Yeşil Bütçe Etiketleme (YBE) sistemini kavramsal ve uygulamalı açıdan ele alarak, Türkiye için politika önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır. Paris İklim Anlaşması sonrasında önem kazanan YBE uygulamaları, kamu harcamalarının çevresel etkilerini izlemeye ve bütçe kararlarını iklim hedefleriyle uyumlu hale getirmeye olanak tanımaktadır. Çalışmada, Fransa, İtalya, Endonezya ve Portekiz gibi ülkelerdeki iyi uygulama örnekleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir; Türkiye bağlamında ise mevcut durum, literatüre dayalı tematik bir SWOT analiziyle değerlendirilmiştir. Analiz sonucunda, Türkiye'de merkezi bütçeleme süreçlerinin kurumsallaşmış olduğu, ancak YBE uygulamaları açısından sınıflandırma sistemi, kurumsal koordinasyon ve yasal çerçeve gibi alanlarda gelişim ihtiyacı bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu çerçevede, çalışmada Türkiye'nin yeşil dönüşüm hedeflerini destekleyecek kurumsal ve teknik düzeyde önerilere yer verilmiştir.

1- Dr., Hazine ve Maliye Bakanlığı Vergi Müfettişi, Yükseköğretim Denetleme Kurulu, hakan.ozdemir@yok.gov.tr, ORCID: 0000-0002-2740-3737

Gönderim Tarihi/Submitted: 22.05.2025

Revizyon Talebi/Revision Requested: 14.06.2025

Son Revizyon Tarihi/Last Revision Received: 07.07.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 08.07.2025

Atıf/To Cite: Özdemir, H. (2025). Kamu Maliyesinde Yeşil Dönüşüm: Yeşil Bütçe Etiketleme Uygulamaları ve Türkiye'ye Yönelik Politika Önerileri. Sayıştay Dergisi, 36(138): 545-573.

ABSTRACT

This study aims to examine the Green Budget Tagging (GBT) system -an innovative tool for promoting environmental sustainability in public financial management- from both conceptual and practical perspectives, and to develop policy recommendations for Türkiye. Following the Paris Agreement, GBT practices have gained significance by enabling governments to monitor the environmental impacts of public expenditures and align budgetary decisions with climate targets. The study conducts a comparative analysis of good practices in countries such as France, Italy, Indonesia, and Portugal, and evaluates Türkiye's current situation through a literature-based thematic SWOT analysis. The analysis suggests that while Türkiye has institutionalized centralized budgeting processes, there is a need for improvement in areas such as classification systems, institutional coordination, and the legal framework in order to implement GBT effectively. Accordingly, the study offers institutional and technical policy recommendations to support Türkiye's green transformation agenda.

Anahtar Kelimeler: Yeşil Bütçeleme, Yeşil Bütçe Etiketleme, Kamu Maliyesi, Çevresel Sürdürülebilirlik

Keywords: Green Budgeting, Green Budget Tagging, Public Finance, Environmental Sustainability

GİRİŞ

Son yıllarda, küresel ölçekte derinleşen iklim krizi ve çevresel sorunlar, politika yapıcıların dikkatini kamu finansmanının sürdürülebilirlik hedefleriyle uyumlu hale getirilmesine yöneltmiştir. Özellikle 2015 tarihli Paris İklim Anlaşması sonrasında ülkeler, sera gazı emisyonlarını azaltmak ve iklim değişikliğiyle mücadele etmek amacıyla belirli taahhütlerde bulunmuş ve bu doğrultuda ulusal katkı beyanlarını hazırlamıştır (Jin, 2025: 1-2).

Bu gelişmeler, kamu bütçelerinin çevresel etkilerinin değerlendirilmesini ve iklim hedefleriyle ne ölçüde örtüştüğünün izlenmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu bağlamda öne çıkan yenilikçi araçlardan biri olan Yeşil Bütçe Etiketleme (YBE), kamu harcamalarının çevresel etkilerini belirleyerek bütçe süreçlerine entegre etmeyi amaçlayan bir politika mekanizmasıdır (OECD, 2021a: 26). YBE, bütçedeki her harcama kaleminin çevresel amaçlarla ilişkili olup olmadığını etiketlemek suretiyle şeffaflığı artırmakta, politika kararlarını yönlendirmekte ve iklim değişikliğiyle mücadelede mali sorumluluğun izlenmesini mümkün kılmaktadır (Pindiriri ve Kwaramba, 2024: 895).

YBE uygulamaları, yalnızca bütçeleme süreçlerine çevresel bir perspektif kazandırmakla kalmamakta, aynı zamanda iklim finansmanının

mobilizasyonuna da katkı sunmaktadır (Zhyber, 2022). Ancak gelişmekte olan ülkelerde bu katkının sınırlı kaldığı, mevcut YBE sistemlerinin büyük ölçüde yetersiz iklim finansmanıya karşı karşıya olduğu görülmektedir (Mutlara vd., 2019: 19).

Uluslararası düzeyde, Avrupa Birliği'nde Fransa ve İtalya gibi ülkeler, "yeşil bütçe beyannamesi" yayımlayarak YBE'yi sistematik biçimde uygulayan öncüler arasında yer almaktadır (Kete, 2022: 103-109). Bu ülkelerdeki uygulamalar, kurumsal bağlılık ve güçlü raporlama mekanizmalarının önemini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Endonezya ve Kırgızistan gibi gelişmekte olan ülkeler de YBE'yi kademeli yaklaşımlarla hayata geçirmiştir (WB, 2024: 1-6).

Ancak YBE'nin etkili biçimde uygulanabilmesi için çeşitli zorlukların aşılması gerekmektedir. Harcamaların çevresel etkilerinin doğru şekilde ölçülmesi, standardize edilmiş sınıflandırma sistemlerinin geliştirilmesi ve mevcut bütçe sistemleriyle uyumlu hale getirilmesi başlıca gereklilikler arasında yer almaktadır (Pizarro vd., 2021: 7). Özellikle COFOG (Classification of the Functions of Government) ve SEEA (System of Environmental-Economic Accounting) gibi mevcut sınıflandırmalarla entegrasyon sağlanamaması, uluslararası karşılaştırmalar ve raporlamada tutarlılık sorunlarına yol açmaktadır (OECD, 2021a: 35).

Türkiye açısından değerlendirildiğinde, henüz resmi ve kurumsal bir YBE sisteminin bulunmadığı (yeşil bütçeleme yapılmadığından) görülmektedir. Ancak son yıllarda Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yayımlanan politika belgelerinde (12. Kalkınma Planı başta olmak üzere) yeşil dönüşüm vurgusunun artması, YBE sistemine geçiş için önemli bir potansiyel taşıdığını göstermektedir. Türkiye'nin iklim hedeflerini destekleyecek bir mali yapı oluşturabilmesi için YBE'nin uygun biçimde tasarlanması ve bütçe süreçlerine entegre edilmesi kritik öneme sahiptir.

Bu çalışmanın amacı, uluslararası düzeyde YBE uygulamalarını analiz ederek, başarılı örneklerden hareketle Türkiye için uygulanabilir politika önerileri sunmaktır. Bu kapsamda, önce YBE'nin kavramsal temelleri ve uygulama yöntemleri ele alınmakta, ardından karşılaşılan zorluklar ve Türkiye için kurumsal politika önerileri tartışılmaktadır. Bu çalışmada, literatür taraması yöntemiyle çeşitli ülke uygulamaları incelenmiş ve Türkiye için öneriler geliştirilmiştir.

1. KURAMSAL ARKA PLAN VE YBE'NİN DOĞUŞU

Sürdürülebilir kalkınma, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden ödün vermeden bugünün neslinin ihtiyaçlarını karşılayabilen kalkınma modeli olarak tanımlanmaktadır (Altınöz, 2015: 225). Kavramın kökenleri 1970'lerden itibaren artan çevre farkındalığına dayanmakta olup 1987'de yayınlanan Brundtland Raporu ile resmi bir tanım kazanmış ve 1992 Rio Zirvesi sonrasında uluslararası gündemde önemli bir yer edinmiştir (Dikmen, 2023: 544). Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı, ekonomik büyüme hedeflerini sosyal gelişme ve çevrenin korunması ile dengede tutmayı amaçlar. Bu nedenle çevre, ekonomi ve toplum olmak üzere üç boyutun birbirleriyle etkileşim hâlinde olduğu bütüncül bir çerçeveye sunar. Özellikle iklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik kaybı ve sosyal eşitsizlikler gibi küresel sorunlar karşısında sürdürülebilir kalkınma, uzun vadeli refahı sağlamak için temel bir prensip haline gelmiştir.

Kalkınma süreçlerinde devletin rolü, tarihsel ve kuramsal olarak farklı yaklaşımlarla ele alınmıştır. Neo-klasik iktisat geleneksel olarak piyasa mekanizmalarına öncelik verirken, kalkınmacı devlet yaklaşımı güçlü kurumsal kapasiteye ve özerkliğe sahip devletlerin ekonomik kalkınmayı başarıyla yönlendirebileceğini vurgulamaktadır (Oğuz, 2013: 108). Kalkınmacı devlet kavramı, Chalmers Johnson'un Japonya örneğine dayanarak yaptığı çalışmalardan itibaren literatürde yer bulmuş ve geç sanayileşen ülkelerde devletin doğrudan sanayileşme sürecini planlayıp teşvik eden bir aktör olabileceğini öne sürmüştür (Oğuz, 2013: 108). Bu bakış açısına göre piyasa güçlerinin tek başına sağlayamadığı yatırımlar ve yapısal dönüşümler, devletin stratejik müdahaleleriyle mümkün hale gelebilmektedir.

Küresel çevre sorunları genellikle piyasa mekanizmasının kendi kendine çözemediği dışsallıklar ile ilişkilidir. Dışsallık, ekonomik birimlerin faaliyetlerinin üçüncü taraflar üzerinde yarattığı ve fiyatlara yansımayan etkileri ifade eder. Özellikle negatif dışsallıklar, marjinal sosyal maliyetin marjinal özel maliyetten büyük olması durumunda ortaya çıkar ve en yaygın örneği çevre kirliliğidir (Kargı ve Yüksel, 2010: 190-191). Örneğin bir fabrikanın üretim sürecinde atmosfere saldıran kirlenimler, toplum genelinde sağlık ve çevre maliyetlerine yol açarken, bu maliyetler firmanın hesaplarına dâhil edilmez. Bu tür çevresel dışsallıklar piyasa başarısızlığına neden olarak, kamusal düzenleme ve müdahaleleri gerekli kılar. Devletler çevresel dışsallıkları içselleştirmek amacıyla çeşitli kamu politikası

araçları kullanırlar. Başta Pigoucu vergiler olmak üzere çevre vergileri, karbon fiyatlandırma mekanizmaları, emisyon ticaret sistemleri ve sübvansiyonlar bu araçlara örnek gösterilebilir (Kargı ve Yüksel, 2010: 191-197). Böylece kirleten öder ilkesi hayata geçirilerek çevre tahribatının azaltılması ve kaynakların daha verimli kullanılması hedeflenir. Son yıllarda iklim değişikliği gibi geniş ölçekli dışsallıklar karşısında ulusal ve uluslararası düzeyde daha güçlü politikalar geliştirilmekte; Paris Anlaşması gibi küresel çabalar, ülkelerin ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar çerçevesinde hareket etmesini öngörmektedir.

Bazı kalkınma ve çevre sorunları ulusal sınırları aştığı için küresel kamusal mallar perspektifinden ele alınmaları gerekir. Küresel kamusal mal, birden fazla ülkenin faydalandığı veya zararına maruz kaldığı, kullanımında rakiplik ve dışlanma özellikleri göstermeyen malları ifade eder. Bu malların karakteristiği, tek bir ülkenin tek başına yeterli düzeyde sunumunu veya korunmasını sağlayamamasıdır (Mutlu, 2006: 55). İklim sistemi bunun çarpıcı bir örneğidir. Bir ülkenin sera gazı emisyonları tüm dünyayı etkileyen iklim değişikliğine yol açarak sınır aşan bir dışsallık yaratır. Benzer şekilde okyanusların korunması, biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi veya küresel salgın hastalıkların önlenmesi, tüm insanlığa ortak fayda sağlayan küresel kamusal hizmetlerdir. Bu tür küresel ölçekli sorunların çözümü, uluslararası iş birliği ve kolektif eylem gerektirir. Özellikle çevre alanında, küresel ortak malların korunması için Birleşmiş Milletler başta olmak üzere çok taraflı mekanizmalar geliştirilmiştir. Bu mekanizmalar, ozon tabakasının korunmasından iklim değişikliğiyle mücadeleye kadar geniş bir yelpazede ülkeleri ortak hedefler etrafında bir araya getirmektedir. Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma, yalnız ulusal düzeyde değil, küresel düzeyde de kamusal mal niteliğindeki çevre değerlerinin korunmasını ve gelecek nesillere aktarılmasını içerir.

Devlet bütçesi, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada, özellikle çevresel, sosyal ve ekonomik boyutların dengeli olarak yönetilmesinde stratejik bir politika aracıdır. Kamu maliyesi alanında yapılan çalışmalar, sürdürülebilir kalkınma süreçlerinin kamu harcamalarının yönlendirilmesiyle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Akbey ve Uslu'nun (2021) ekonometrik analizi, kamu bütçesi harcamalarındaki artışların ekonomik kalkınmayı kısmen desteklediğini ortaya koyarken, sürdürülebilir kalkınma bağlamında bütçenin yönlendirici işlevine dikkat çekmektedir.

Ayrıca Şakar ve Aydın (2023), Türkiye'nin program bütçe sistemini Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA'lar) ile uyumlu olacak şekilde yapılandırmasının, ulusal SKA performansını iyileştirmenin yanı sıra bütçe sistemini de çevre ve kalkınma odaklı hale getireceğini vurgulamaktadır.

Bu çerçevede, Sayıştay Başkanlığı (2020) tarafından yayımlanan SKA hazırlık süreçlerinin değerlendirme raporunda, sürdürülebilir kalkınmaya geçişin devlet bütçesi üzerindeki düzenleyici ve yönlendirici rolüne dikkat çekilmektedir. Rapor, bütçenin ülke çıkarları, iklim politikaları ve kalkınma hedefleri bağlamında stratejik planlama ile kullanılmasının önemini ortaya koymaktadır.

Yeşil bütçeleme, kamu harcamalarının çevresel etkilerinin sistematik biçimde izlenmesi, sınıflandırılması ve değerlendirilmesini amaçlayan bütüncül bir mali yönetim yaklaşımıdır. Bu sistemde, çevresel hedeflerle ilişkili kamu harcamaları belirlenerek bütçe belgelerinde ayrı olarak raporlanır. Yeşil bütçe etiketlemesi ise bu sürecin teknik aracıdır; harcamaların yeşil, nötr veya çevreye zararlı etkilerine göre etiketlenmesiyle sınıflandırma sağlar. YBE uygulaması, geleneksel fonksiyonel bütçeleme yapısıyla eşgüdümlü çalışır ve program bütçe yapısında çevresel boyutu görünür kılar. Bu kapsamda, çevresel etki analizleriyle desteklenen sınıflandırmalar sayesinde bütçede iklim uyumu ve çevre dostu harcamaların takibi mümkün olur.

YBE kavramı, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin hayata geçirilmesi ve Paris İklim Anlaşması'nın uygulanması sürecinde giderek önem kazanan bir araç haline gelmiştir. Ekonomik faaliyetlerin çevresel sürdürülebilirlik üzerindeki etkisinin artması, kamu kesiminin ekonomik kararlarının çevresel hedeflerle uyumlu şekilde yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda yalnızca kamu gelirleri ve harcamaları değil, tüm mali politika araçları çevresel sürdürülebilirlik perspektifiyle yeniden değerlendirilmelidir.

YBE, kamu bütçesindeki harcama ve gelir kalemlerinin çevresel sürdürülebilirlik hedefleriyle ne ölçüde uyumlu olduğunu belirlemek amacıyla yapılan sistematik bir etiketleme sürecidir. Bu mekanizma sayesinde, çevre dostu faaliyetlere yönelik kamu harcamaları şeffaf biçimde izlenebilmekte ve bütçe kararları iklim politikalarıyla bütüncül bir şekilde değerlendirilebilmektedir (OECD, 2021a).

Diğer yandan benzer bir uygulama olan iklim bütçeleme etiketlemesi (İBE) ise, kamu harcamaları içinde iklimle ilgili olanları tanımlama, ölçme ve izleme

süreci olarak tanımlanabilir. İBE, iklim değişikliği kaygılarını kaynak tahsisi ve bu kaynakların uygulanması süreçlerine entegre ederek planlama ve bütçeleme sürecine dâhil edilmesini sağlar. Her bir bütçe bileşeni, iklim hedeflerine olan etkisi bakımından değerlendirilerek “olumlu”, “zararlı” ya da “nötr” şeklinde etiketlenir. Etiketleme sürecinin başarısı, harcamaların yeterli ve güvenilir biçimde analiz edilip sınıflandırılmasına bağlıdır. Ayrıca bu süreç, uluslararası iklim finansmanı çekebilmek açısından da önemli bir araçtır (Fernandez vd., 2024: 6).

YBE ve İBE arasındaki temel fark, kapsam ve odak alanlarında ortaya çıkar. YBE, çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine yönelik tüm çevresel unsurlarını (örneğin; doğal kaynak yönetimi, hava-su-toprak kalitesi, biyolojik çeşitlilik gibi) kapsarken; İBE yalnızca iklim değişikliğiyle doğrudan ilgili harcamaları (örneğin; sera gazı azaltımı, iklim değişikliğine uyum gibi) odağına alır. Dolayısıyla İBE, YBE’nin altında daha dar kapsamlı, ancak daha teknik bir alt bileşen olarak değerlendirilebilir. YBE’nin temeli, iklim değişikliğiyle mücadelede kamu harcamalarının şeffaf biçimde izlenmesi ve çevresel etkilerinin analiz edilmesi gerekliliğine dayanmaktadır. Bu doğrultuda, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), OECD ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar, ülkelerin kamu mali yönetim sistemlerine çevresel hedefleri entegre edebilmeleri için çeşitli YBE araçları geliştirmiştir. Başlangıçta Asya ülkelerinde uygulanan iklim bütçeleme sistemleri, zamanla daha geniş çevresel boyutları kapsayan ve küresel ölçekte benimsenen YBE modellerine evrilmiştir (WB, 2024).

YBE uygulamaları, bütçe kalemlerinin çevresel etkilerinin sistematik biçimde izlenmesine olanak tanıyarak kamu harcamalarının iklim politikalarıyla uyumunu artırmakta ve bu sayede politika yapıcıların daha bilinçli kararlar almasına katkı sunmaktadır (Blazey ve Lelong, 2022: 157). Etkili bir YBE sistemi; COFOG, CEPA (Classification of Environmental Protection Activities) gibi mevcut çevresel ve mali sınıflandırma sistemleriyle uyumluluğun yanı sıra, bütçe döngüsü boyunca uygulama sürekliliği ve şeffaf raporlama altyapısını da gerektirmektedir (Pizarro vd., 2021: 15-16).

Bazı çalışmalarda YBE’nin yalnızca çevre stratejileri çerçevesinde değil, aynı zamanda mahalli yapılar üzerinden geliştirilmesinin daha etkili sonuçlar doğurduğu savunulmaktadır. Örneğin, Gorelick & Walmsley (2020), YBE’nin belediyeler gibi doğrudan bütçe sorumluluğu taşıyan aktörler tarafından sahiplenilmesinin uygulama başarısını artırdığını belirtmektedir.

YBE uygulamaları ilk olarak 1998 yılında OECD tarafından geliştirilen Rio işaretleyicileri aracılığıyla kurumsallaşmıştır. Bu sistem, biyolojik çeşitlilik, çölleşme, iklim değişikliği azaltımı ve adaptasyonu gibi çevresel alanlarda harcamaların istatistiksel olarak izlenmesini ve raporlanmasını mümkün kılmıştır (OECD, 2021a: 20). Başlangıçta proje bazlı olarak uygulanan bu sistemler, zaman içinde sektörler arası bütçe kalemlerine entegre edilerek daha kapsamlı hale getirilmiştir.

YBE, ülkelerin ulusal katkı beyanları kapsamındaki iklim taahhütlerini yerine getirmelerinde önemli bir izleme ve değerlendirme aracı işlevi görmektedir. Aynı zamanda, kamu harcamalarının çevresel etkilerini hem nicel hem de nitel biçimde analiz etme kapasitesi sayesinde, mali karar süreçlerinin çevresel sorumluluk ekseninde şekillenmesine olanak tanımaktadır (Fernandez vd., 2024: 8). Bu yönüyle YBE, yalnızca teknik bir sınıflandırma aracı değil, aynı zamanda kamu yönetiminde çevresel ve ekonomik hedefleri bütünleştiren bir reform yaklaşımıdır.

YBE'nin başarılı uygulanabilmesi için ise kurumlar arası iş birliği, güçlü yönetim yapısı ve yeterli teknik kapasite hayati önem taşımaktadır. Nitekim Fransa, İrlanda, Kuzey Makedonya ve Endonezya gibi ülkeler, YBE'yi kamu bütçe süreçlerine entegre ederek hem ulusal hem de uluslararası alanda önemli başarılar elde etmişlerdir (European Commission, 2023; OECD, 2021; UNDP, 2021). Bu deneyimler, YBE uygulamalarına henüz başlamamış ancak büyük potansiyele sahip ülkeler, özellikle de Türkiye için yol gösterici nitelik taşımaktadır.

2. YEŞİL BÜTÇE ETİKETLEME NASIL UYGULANIYOR? DÜNYADAKİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ VE KARŞILAŞILAN ZORLUKLAR

YBE uygulamaları dünya genelinde giderek yaygınlaşmakta, ancak ülkeler bu süreci farklı kurumsal düzeylerde ve teknik altyapılarla yürütmektedir. Yapılan bir çalışmada, YBE uygulayan ülkelerin iklim finansmanı kaynaklarına daha fazla erişim sağladığı ortaya konulmaktadır; fakat bu kaynakların küresel emisyon azaltımı hedefleri açısından hâlâ yetersiz kaldığı da vurgulanmaktadır (Pindiriri ve Kwaramba, 2024: 895). Endonezya gibi ülkelerde ise YBE yalnızca merkezi yönetimde değil, yerel düzeyde de uygulanmakta; ancak yerel yönetimlerin sınırlı mali kapasitesi uygulama sürecini zorlaştırmaktadır (Mutiaro vd., 2020: 4).

YBE'nin uygulama biçimi ülkeden ülkeye farklılık göstermekte olup, bu farklılıklar çoğunlukla ülkelerin kamu maliyesi sistemleri, kurumsal kapasitesi ve çevresel önceliklerine göre şekillenmektedir. Bu kapsamda, uygulamada öne çıkan ülkelerin deneyimlerinin incelenmesi, Türkiye için de yol gösterici nitelikte olabilecektir.

2.1. Dünyadaki Uygulama Örnekleri

YBE, birçok ülkede kamu maliyesi süreçlerine çevresel sürdürülebilirlik perspektifi kazandırmak amacıyla uygulanmaktadır. Ülkeler, kendi kurumsal yapıları ve bütçe sistemlerine göre farklı yöntemler benimsemektedir. Bazı ülkeler YBE'yi ileri düzeyde sistematik biçimde uygularken, bazıları hâlen pilot aşamasındadır. Uygulamalar, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklı teknik ve kurumsal yapıların etkisiyle çeşitlenmektedir. Bu bağlamda ilk olarak Avrupa Birliği ülkelerinde YBE uygulamalarına yer verilmektedir.

Avrupa Komisyonu tarafından 2023 yılında yapılan ankete göre, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin yaklaşık üçte ikisi hâlihazırda bir yeşil bütçeleme uygulaması yürütmekte veya bu tür uygulamaları başlatmayı planlamaktadır. Yunanistan, Portekiz ve İspanya gibi ülkeler, 2021'den bu yana yeşil bütçeleme uygulamalarını hayata geçirmiştir. Yeşil bütçeleme uygulamaları, çevresel hedeflerin kapsamlı şekilde ele alınmasını ve olumsuz bütçe kalemlerinin de tanımlanmasını içermektedir (European Commission, 2023: 2).

Yeşil bütçelemenin uygulanma biçimi olarak en yaygın kullanılan yöntem, yeşil bütçe etiketlemesidir. Bu yöntemi kullanan ülkeler arasında Avusturya, Yunanistan, İspanya, Finlandiya, Fransa, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Portekiz ve İsveç yer almaktadır. Etiketleme yöntemleri ülkeden ülkeye farklılık göstermekte olup, kullanılan tanımlar, bütçe yapıları, ulusal çevre politikaları ve kurumsal kapasite bu farkları belirlemektedir (European Commission, 2023: 5).

Etiketleme sürecinde bazı ülkeler yalnızca olumlu harcama ve gelir kalemlerini değerlendirirken; bazıları aynı zamanda çevreye zararlı kalemleri de kapsamaktadır. Avusturya, Yunanistan, Finlandiya, Fransa, İrlanda ve İsveç gibi ülkeler, zararlı kalemleri de analiz etmeye başlamıştır. Ancak uygulama genellikle merkezi hükümet düzeyiyle sınırlıdır ve yerel yönetimler ile sosyal güvenlik kurumları gibi alt düzeylerde henüz yaygın değildir (European Commission, 2023: 6).

Yeşil bütçeleme süreci kapsamında, bazı ülkelerde kamu harcamalarının çevresel etkilerini değerlendirmeye yönelik olarak ön değerlendirmeye ve geriye dönük değerlendirmeye yönelik analiz yöntemlerinin kullanıldığı ve uygulamaların aktif biçimde yürütüldüğü bilinmektedir. 2023 tarihli Avrupa Komisyonu raporuna göre, ön değerlendirmeye yönelik analizlerin Danimarka, Finlandiya, Fransa, İrlanda, Hollanda ve İsveç'te; geriye dönük değerlendirmeye yönelik analizlerin ise Danimarka, Fransa ve İsveç'te yürütüldüğü anlaşılmaktadır (European Commission, 2023: 7).

Yeşil bütçeleme kapsamında elde edilen veriler çoğunlukla yıllık bütçe belgelerinde raporlanmaktadır. Fransa, İtalya, İrlanda ve Hollanda gibi ülkeler hem bütçe planlarında hem de uygulama raporlarında bu bilgileri sunmaktadır. Ancak bu bilgilerin parlamentodaki karar alma süreçlerine ne derece entegre edildiği her ülkede net değildir (European Commission, 2023: 9).

Avrupa Komisyonu, üye ülkelere teknik destek sağlayarak bu süreci kolaylaştırmakta ve rehberlik etmektedir. Komisyon'un Yeşil Bütçeleme Referans Çerçevesi (GBRF) adlı çerçevesi, ülkelerin kendi yeşil bütçeleme sistemlerini kurmalarına yardımcı olacak bir yol haritası sunmaktadır. Bu kapsamda 23 üye ülkeye teknik eğitimler verilmiş ve bu desteğin genişletilmesi planlanmaktadır (European Commission, 2023: 12).

Fransa, yeşil bütçeleme uygulamasında öncü ülkelerden biri olarak dikkat çekmektedir. Ülke, bütçe kalemlerini çevresel etkilerine göre "olumlu", "nötr" ve "olumsuz" şeklinde etiketlemektedir (DPENDR, 2024). Bu etiketleme sistemi sayesinde kamu harcamalarının çevre üzerindeki etkileri sistematik biçimde izlenebilmekte ve kamuoyuna şeffaf bir şekilde raporlanabilmektedir. Etiketleme süreci, harcamanın iklim değişikliğiyle mücadeleye, biyoçeşitliliğin korunmasına veya kirliliğin azaltılmasına katkı derecesine göre yapılmaktadır (Kete, 2022: 109). Değerlendirme sürecinde, altı ana çevresel hedefi kapsayan bir etki matrisi temel alınmıştır: (i) iklim değişikliğiyle mücadele, (ii) iklim değişikliğine uyum ve doğal afetlerin önlenmesi, (iii) su kaynaklarının yönetimi, (iv) döngüsel ekonomi, atık yönetimi ve teknolojik risklerin önlenmesi, (v) kirlilikle mücadele ve (vi) biyolojik çeşitliliğin korunması ile tarım, ormancılık ve diğer yeşil alanların korunması. Bu sistematik yaklaşım sayesinde Fransa, bütçe kalemlerinin çevresel etkilerini hem niteliksel hem de niceliksel olarak izleyebilmekte ve bütçe kararlarını çevresel hedeflerle daha güçlü bir biçimde ilişkilendirebilmektedir (WRI, 2024).

Fransa'da yeşil bütçeleme süreci çeşitli kurumlar arasında koordinasyon içerisinde yürütülmektedir. Genel Maliye Teftiş Kurulu (IGF) ve Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Genel Konseyi (CGEDD), süreci yürüten temel kurumlardır. Bu kurumlar tarafından geliştirilen "Sarı Kitap", bakanlıklar ve kamu kurumları için bir rehber niteliği taşımaktadır. Ayrıca 2018 yılında kurulan Yüksek İklim Konseyi (HCC), hükümete Paris İklim Anlaşması çerçevesinde bağımsız değerlendirmeler sunmakta ve çevre politikalarının tutarlılığını analiz etmektedir (Kete, 2022: 109-110).

2024 yılındaki faaliyeti gösteren 4. Yeşil Bütçe raporuna göre, €569,7 milyar toplam kamu harcaması içinde €39,7 milyar olumlu, €3,1 milyar karışık etkiye sahip ve €13,1 milyar olumsuz harcama tanımlanmıştır. Geriye kalan €425,5 milyar etki taşımayan; €88,2 milyar ise bilgi yetersizliğinden "etiketlenmemiş" olarak gerçekleşmiştir (PFP, 2025). Ayrıca "Yeşil Altyapı ve Hareketlilik" hedefi doğrultusunda elektrikli araç şarj istasyonlarına ve çevreci ulaşım araçlarına yönelik teşvikler sunulmuştur. Fransa, bu yönleriyle çevresel hedefleri bütçe sistemiyle entegre etme konusunda kapsamlı ve şeffaf bir uygulama örneği sergilemektedir (Kete, 2022: 110).

İtalya'da yeşil bütçeleme uygulaması, şeffaflığı artırmak ve kamu harcamalarının çevresel etkilerini izlemek amacıyla başlatılmıştır. 2009 tarihli "Muhasebe ve Kamu Maliyesi Yasası" ile hükümete yönelik çevre odaklı harcama raporu sunma yükümlülüğü getirilmiş ve bu rapor genel bütçenin bir parçası hâline gelmiştir. 2011 yılında ise parlamentonun talebiyle çevresel harcamaların istatistiklerinin daha düzenli tutulması zorunlu kılınmıştır (Kete, 2022: 111).

İtalya, Fransa ile "yeşil bütçe bildirimi" yayımlayan iki ülkeden biridir. Bu bildirimler, kamu harcamalarının çevresel etkilerini, yeşil politikaların bütçe içindeki yansımalarını ve bu politikaların bireyler ve şirketler üzerindeki etkilerini kapsamlı bir biçimde ortaya koymaktadır. Etiketleme yöntemi İtalya'da hem bütçe öncesi hem de bütçe sonrası aşamalarda uygulanmakta, bu sayede uygulama öncesi tahminlerle gerçekleştirmelerin karşılaştırılması mümkün olmaktadır (OECD, 2021b: 31).

İtalya'da "Ekobütçe" ve "Ekolojik Rapor" uygulamaları, yeşil bütçeleme sürecinin temel araçlarındandır. Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan bu belgeler, her yıl parlamentoya sunulmakta ve kamuoyuyla paylaşılmaktadır

(OECD, 2022: 32-33). Bütçe kalemlerinin çevresel amaçlarla ilişkisi CEPA-CReMA sınıflandırma sistemlerine göre analiz edilmekte ve “çevresel”, “kararsız” veya “çevre dışı” şeklinde yeniden sınıflandırılmaktadır. Ayrıca çevre dostu olmayan sübvansiyonlar da sektör bazında analiz edilerek kamuoyuna sunulmaktadır (Kete, 2022: 111).

İtalya, ulaşım, enerji ve tarım sektörlerinde çevre vergileri ve sübvansiyonlar aracılığıyla çevreci dönüşümü teşvik etmektedir. Vergi sisteminin çevresel amaçlarla uyumlaştırılması, fosil yakıt kullanımına yönelik teşviklerin azaltılması ve sınırlı doğal kaynaklara (örneğin su) yönelik sürdürülebilir vergilendirme uygulamaları bu dönüşümün temelini oluşturmaktadır (Orecchia, 2024: 51). Bölgesel düzeyde de uygulamalara rastlanmakta olup Sardinya bölgesi, 2019 yılından itibaren yeşil bütçeleme modelini kendi yerel bütçesine entegre etmiştir (Kete, 2022: 112).

Portekiz’de İklim Yasası (Law No. 98/2021) ile iklimsel etkilerin bütçe sürecine entegrasyonu konusunda önemli bir yasal zemin oluşturulmuştur. Bu yasa, bütçede iklim politikası amaçlı ödeneklerin özel bir hesapta birleştirilmesini ve makroekonomik tahmin modellerine iklim senaryolarının entegre edilmesini zorunlu kılmaktadır. Ayrıca, “İklim Eylemi Portalı” ve “Yeşil Gelir Vergisi” gibi uygulamalar da yasa kapsamında tanımlanmıştır (Marinheiro vd., 2024: 14-15).

Portekiz hâlihazırda YBE tekniğini tam olarak uygulamamakta, ancak Bütçe Genel Müdürlüğü’nün bütçe hazırlık talimatlarında kamu kurumlarının “iklim eylemi girişimlerini” belirtmeleri istenmektedir. Bu, yeşil etiketlemenin ön aşaması olarak değerlendirilmekte olup, ilgili harcamaların sistematik olarak izlenmesine yönelik farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadır (Marinheiro vd., 2024: 16). Portekiz, 2021–2027 dönemini kapsayan “Sustentável 2030” programı kapsamında iklim eylemi ve sürdürülebilirlik için 3,1 milyar avroluk kaynak ayırarak bu alana verdiği önceliği açıkça ortaya koymaktadır. Her ne kadar doğrudan yeşil bütçe etiketlemesi uygulamasına ilişkin açık bir sistem sunulmamış olsa da, çevresel hedeflerin kamu harcamaları yoluyla desteklenmesi yönündeki bu güçlü mali yönelim, YBE yaklaşımına uygun bir stratejik çerçeve sunmaktadır (Portugal2030, 2025).

İrlanda’da yeşil bütçe etiketleme uygulaması, kamu harcamalarının çevresel etkilerini değerlendirmeye yönelik kapsamlı ve çok boyutlu bir yöntemle yürütülmektedir. Uygulama kapsamında her bir bütçe kalemi,

çevresel etki düzeyine göre beş farklı kategoriye ayrılmakta; doğrudan olumlu, dolaylı olumlu, nötr/değerlendirilmemiş, karma etkili ve potansiyel olarak olumsuz biçiminde etiketlenmektedir. Bu etiketleme, Paris Anlaşması hedefleri doğrultusunda belirlenen altı temel çevresel kriter esas alınarak yapılmaktadır: iklim değişikliğiyle mücadele, iklim değişikliğine uyum, su ve deniz kaynaklarının korunması, dögüsel ekonomi ve atık yönetimi, kirlilik önleme ve kontrol ile biyoçeşitlilik ve ekosistemlerin korunması. Etiketleme süreci, her bir bütçe kaleminin bu kriterlerle ne ölçüde örtüştüğünün kamu belgeleri ve raporları ışığında değerlendirilmesiyle gerçekleşmekte, kararlar olası karşıt senaryolarla karşılaştırmalı analizler sonucunda verilmektedir. Ayrıca, “adil geçiş” ilkesine uygun olarak, düşük karbonlu ekonomiye geçişte sosyal koruma, kaliteli istihdam ve eşitsizliklerin azaltılmasına katkı sağlayan harcamalar da niteliksel olarak analiz edilmektedir. Avrupa Birliği Sürdürülebilir Faaliyetler Taksonomisi’ne dayanan bu yaklaşım, İrlanda’nın ulusal bütçe uygulamalarını uluslararası iyi uygulamalarla uyumlu hale getirmekte ve hükümetin harcama kararlarında çevresel etkiyi sistematik biçimde dikkate almasını teşvik etmektedir (DPENDR, 2023: 8-10).

Nepal’de uygulanan YBE modeli, esasen iklim bütçeleme etiketlemesi ekseninde geliştirilmiştir. Bu çerçevede, bütçe programları ve faaliyetleri, iklim değişikliğiyle ilgili 11 faaliyet alanına göre sınıflandırılmakta ve üç düzeyde etiketlenmektedir: yüksek düzeyde ilgili (>%60 bütçe oranı), ilgili (%20–60), nötr (<%20). Nepal’de bu etiketleme yaklaşımı, orta vadeli harcama çerçevesi kapsamında kurumsallaştırılmıştır. Uygulama, uygulayıcı bakanlıklar ile Maliye Bakanlığı arasında eşgüdüm hâlinde yürütölmekte ve yılda bir yayımlanan raporla sonuçları kamuoyuna sunulmaktadır. Nepal örneğinde, bu sınıflandırma için nicel eşiklere dayalı bir skala kullanılmaktadır (OECD, 2021a: 55)

Filipinler’de YBE süreci, Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı temelinde şekillendirilmiştir. Uygulama, yedi öncelikli politika alanına yönelik harcamaların izlenmesini sağlamaktadır: gıda güvenliği, su yeterliliği, ekosistem istikrarı, insan güvenliği, iklim duyarlı sanayi, sürdürülebilir enerji, bilgi ve kapasite geliştirme. Etiketleme sistemi, öncelikle bakanlıkların bütçe tekliflerini hazırlarken uygulanmakta, ardından Kongre süreci ve nihai onay aşamasında gözden geçirilerek güncellenmektedir. Etiketleme süreci ayrıca Bütçe Yönetimi Bakanlığı tarafından yayımlanan tipoloji ve rehber dokümanlara dayalı olarak yürütölmektedir (OECD, 2021a: 56). Filipinler’de uygulanan İklim Değişikliği

Harcama Etiketleme sistemi, YBE'ye benzer şekilde, iklim değişikliğine yönelik kamu harcamalarının kimliklendirilmesine, sınıflandırılmasına ve izlenmesine olanak tanıyan sistematik bir mekanizma oluşturmaktadır (NICCDIES, 2025).

Seyşeller, yeşil bütçeleme uygulamalarına geçiş sürecini, iklimle ilgili kamu harcamalarını tanımlamak, izlemek ve raporlamak amacıyla tasarlanan İBE sistemi üzerinden yürütmektedir. 2023 yılında IMF'nin desteğiyle başlatılan bu süreç, ulusal kalkınma stratejileri ve güncellenmiş ulusal katkı beyanları doğrultusunda geliştirilmiştir. İBE sistemi, yeşil bütçelemenin teknik bir aracı olarak kullanılarak kamu harcamalarının çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine katkısını belirlemeyi amaçlamaktadır (Fernandez vd., 2024: 6-7). Etiketleme sistemi, program ve alt program düzeyinde harcamaları azaltım, adaptasyon ve iklimle ilişkili olmayan şeklinde sınıflandırmaktadır. İlk analizde 28 kamu kurumu kapsamında 49 programın iklimle ilgili olabileceği tespit edilmiştir. Etiketleme süreci, Rio işaretleyicileri metodolojisi temel alınarak yürütülmekte, sınıflandırma yapılırken "temel", "önemli" ve "etiksiz" gibi nitelikler kullanılmaktadır (Fernandez vd., 2024: 17).

İBE uygulaması için geliştirilen bu yapı, esasen YBE'nin bir alt biçimi olarak değerlendirilebilir. YBE geniş bir çevresel etki alanını (örneğin biyoçeşitlilik, su, hava, atık vb.) kapsarken, İBE yalnızca iklim değişikliğiyle ilgili harcamalara odaklanır. Bu yönüyle Seyşeller, YBE uygulamasına teknik ve kurumsal hazırlık sağlamak üzere İBE yöntemini ilk adım olarak benimsemiştir. Etiketleme sonuçlarının yıllık bütçeye eklenmesi planlanan İklim Bütçesi Beyanı ile kamuya duyurulması öngörülmektedir (Fernandez vd., 2024: 21-22). Seyşeller örneği, YBE'nin kurumsallaşması için önce sınırlı kapsama sahip, odaklı bir sistem olan İBE'nin devreye alınabileceğini ve bu sürecin yeşil bütçeleme kapasitesini kademeli olarak inşa etmekte etkili bir araç olduğunu göstermektedir.

Kırgızistan, 2024-2028 dönemi maliye politikası öncelikleri kapsamında yeşil bütçeleme reformlarını gündeme almış ve bu doğrultuda YBE sisteminin kurulmasını resmi politika hedefi olarak belirlemiştir. Haziran 2024'te Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan geçici rehberle birlikte, YBE'nin pilot uygulamaları başlatılmıştır (WB, 2024: 1).

YBE uygulaması, kamu harcamalarının iklim değişikliğiyle mücadele, uyum ve çevresel koruma hedeflerine olan katkısını belirlemeyi amaçlamaktadır. Harcamalar, bu katkı düzeylerine göre etiketlenmekte ve raporlanmaktadır.

YBE sistemi, politika oluşturuculara iklim ve çevre taahhütlerinin uygulanma düzeyi hakkında kanıta dayalı veri sağlamayı ve böylece iklim finansmanına erişimi kolaylaştırmayı hedeflemektedir (WB, 2024: 5). Uygulama aşamalı biçimde ilerlemektedir. Önce belirli bakanlık ve kurumlarda pilot uygulamalar yapılmakta, ardından sistem genişletilmektedir. Bu süreçte ilgili bakanlıkların kapasite geliştirme faaliyetleri desteklenmekte ve kurumlar arası eşgüdüm için bir çalışma grubu oluşturulmuştur (WB, 2024: xi).

Kırgızistan'da YBE sistemi, uluslararası iyi uygulamalardan (örneğin İrlanda, Endonezya, Fransave Özbekistan) esinlenerek tasarlanmıştır. Etiketleme süreci, harcamaların iklim değişikliği azaltımı, uyum ve çevre başlıklarına göre sınıflandırılmasına dayanmaktadır. Her bir bütçe kalemine “yüksek”, “orta” veya “düşük” katkı ağırlıkları (%100, %50, %25 gibi) atanmakta, bu sayede toplam yeşil harcama miktarı tahmin edilmektedir (WB, 2024: 7-12). YBE'nin başarılı şekilde uygulanabilmesi için mevcut bütçe süreciyle entegrasyon, kalite güvence mekanizmaları, etiketleme rehberlerinin geliştirilmesi ve orta vadeli bütçeyle uyum temel yapı taşları olarak tanımlanmıştır. Pilot uygulamalar sonrası sistemin kademeli olarak tüm kamu kurumlarına yaygınlaştırılması ve raporlamaların bütçe belgelerine entegre edilmesi hedeflenmektedir (WB, 2024: 33-34).

YBE uygulamaları, ülkelerin çevresel sürdürülebilirlik hedeflerini kamu bütçesi süreçlerine entegre etme çabalarının önemli araçlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Tablo 1, farklı ülkelerde YBE (ve bazı durumlarda İBE) sistemlerinin nasıl kurgulandığını, hangi düzeylerde uygulandığını ve hangi teknik-temel yaklaşımların tercih edildiğini karşılaştırmalı biçimde sunmaktadır. Bu karşılaştırma, ülkelerin yasal altyapı, kurumsal kapasite ve politika önceliklerine göre özelleştirdikleri etiketleme sistemlerinin çeşitliliğini gözler önüne sermektedir.

Tablo 1: Seçili Ülkelerde Yeşil Bütçe Etiketlemesi ve İklim Bütçesi Etiketlemesi Uygulamalarının Karşılaştırmalı Özeti

Ülke	Uygulama Durumu	Etiketleme Türü	Kapsam (Düzy)	Teknik Temel / Yöntem
Fransa	Sistematiik uygulama	Yeşil / Nötr / Kahverengi	Merkezi hükümet	Sarı Kitap, HCC, etki sınıflandırması
İtalya	Gelişmiş uygulama	Çevresel / Kararsız / Dışı	Merkezi + bölgesel	CEPA-CReMA, Ekobütçe, Eko-Rapor

Ülke	Uygulama Durumu	Etiketleme Türü	Kapsam (Düzeş)	Teknik Temel / Yöntem
Portekiz	Hazırlık aşamasında	Ön etiketleme	Merkezi hükümet	İklim Yasası, bütçe talimatları
İrlanda	Gelişmiş uygulama	5 etiket kategorisi	Merkezi hükümet	EU Taksonomisi, 6 çevresel kriter
Nepal	Kurumsallaşmış YBE/İBE	İBE (3 düzeyli)	Bakanlık bazlı	% katkı skalası, MTEF
Filipinler	Bakanlık düzeyinde aktif	İBE (7 politika alanı)	Bakanlık düzeyinde	NCCAP, tipoloji rehberi
Seyşeller	Yeni uygulama	İBE (azaltım/adaptasyon)	Program düzeyi	Rio işaretleyicileri, 3 sınıflama
Kırgızistan	Pilot uygulama başladı	YBE (% katkı ağırlığı)	Seçili kamu kurumları	Ulusal rehber, %100–50–25 ölçek

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1’den görülebileceğı üzere, Fransa ve İtalya gibi ülkeler, sistematik ve gelişmiş uygulamalarıyla öne çıkarken, Portekiz ve Kırgızistan henüz hazırlık veya pilot uygulama aşamasındadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise genellikle İBE modeli tercih edilmekte ve bu yöntem, yeşil bütçelemenin ilk adımı olarak kullanılmaktadır. Örneğın Nepal, Filipinler ve Seyşeller gibi ülkeler, iklim uyumuna odaklı sektörel sınıflandırmalar ve politika temelli analizlerle İBE uygulamalarını kurumsallaştırma yönünde adımlar atmaktadır.

Etiketleme türleri bakımından da önemli farklar gözlemlenmektedir. Bazı ülkeler yalnızca çevresel açıdan olumlu harcamaları tanımlarken, bazıları nötr ve olumsuz etkileri de analiz etmektedir. Ayrıca yüzdilik katkı ağırlığına göre etiketleme, doğrudan/dolaylı etki ayrımı, çoklu kriterlere dayalı sınıflandırma gibi analitik yöntemler de etiketleme sistemlerini zenginleştirmektedir.

İrlanda örneğı, Avrupa Birliğı Taksonomisine dayanan ve altı çevresel kriterle çalışan çok katmanlı bir etiketleme sistemi ile dikkat çekmektedir. Nepal ve Filipinler, bütçe ile politika belgelerini uyumlu hale getirerek İBE’yi sistematik hâle getirmiştir. Kırgızistan ise katkı oranına dayalı pilot bir YBE modeli uygulamaktadır.

Sonuç olarak, Tablo 1’de yer alan karşılaştırma, YBE ve İBE uygulamalarının bağlamsal olarak şekillendirilebilen, esnek ve çok boyutlu kamu maliyesi araçları olduğunu ortaya koymaktadır. Her ülke, kendi kurumsal yapısı ve çevresel öncelikleri doğrultusunda farklı bir uygulama mimarisi geliştirmekte; bu da yeşil bütçelemenin evrensel bir standarttan ziyade ülkeye özgü stratejik bir yaklaşım olarak benimsenebileceğini göstermektedir.

2.2. Karşılaşılan Temel Zorluklar

YBE sistemlerinin yaygınlaşmasına karşın, birçok ülke uygulama sürecinde çeşitli yapısal ve teknik sorunlarla karşılaşmaktadır. Literatürde öne çıkan temel zorluklar şu şekilde özetlenebilir:

Sınıflandırma ve Tanım Sorunları: Çevresel harcamaların ne şekilde tanımlanacağı ve hangi kriterlerle sınıflandırılacağına dair uluslararası ölçekte ortak bir yaklaşım henüz tam olarak oluşmamıştır. Bu durum, ülkeler arasında karşılaştırılabilirlik sorunlarına neden olmaktadır (OECD, 2021a: 17).

Kurumlar Arası Koordinasyon Eksikliği: YBE'nin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için farklı kamu kurumları arasında etkili iş birliği gereklidir. Ancak maliye, çevre, ulaştırma ve enerji gibi alanlarda faaliyet gösteren kurumlar arasında yeterli koordinasyonun sağlanamaması süreci yavaşlatmaktadır (UNDP, 2019: 40).

Veri Toplama ve Analiz Güçlükleri: Harcama kalemlerinin iklimle ilişkili etkilerinin tespit edilebilmesi için kapsamlı ve düzenli veri toplanması gerekmektedir. Ancak çoğu ülkede bu veri altyapısı yeterli düzeyde değildir (Pizarro vd., 2021: 22).

Teknik ve Kurumsal Kapasite Eksiklikleri: YBE uygulamalarını yürütecek personelin bilgi düzeyi ve kurumsal kapasitesi çoğu ülkede sınırlıdır. Bu durum teknik eğitim programlarının ve kapasite geliştirme girişimlerinin önemini artırmaktadır (OECD, 2021a: 28-29).

Politik Bağlılık ve Süreklilik Sorunu: YBE uygulamaları, siyasi istikrara ve yönetsel sürekliliğe büyük ölçüde bağlıdır. Hükümet değişiklikleri veya politika önceliklerinin değişmesi, uygulamanın sürdürülebilirliğini riske atabilmektedir (OECD, 2021a: 46).

Öte yandan, başarılı YBE uygulamaları yalnızca teknik altyapıya değil, aynı zamanda kurumsal sahiplenme, finansal alan ve iklim duyarlılığı taşıyan politika çıktıları üretme kapasitesine de bağlıdır (Foo vd., 2019: 1182; Mutiara vd., 2020: 18; OECD, 2021a: 45). YBE sistemlerinin etkili olabilmesi için mevcut mali ve istatistikî sınıflandırmalarla (örneğin COFOG, SEEA) tutarlı şekilde yapılandırılması da gereklidir (Pizarro vd., 2021: 14-18).

3. TÜRKİYE İÇİN POLİTİKA ÖNERİLERİ

Bütçe uygulaması, hesap verebilirlik ve raporlama aşamalarında YBE, yeşil taahhütler ve hedeflere ilişkin harcama ve gelirlerin tespit edilmesinde kritik bir rol üstlenmektedir. Hükümetlerin öncelikle bütçe tedbirleri ile yeşil hedefler arasında uyum sağlamak için YBE'yi dikkate almaları gerekmektedir. Bu doğrultuda güçlü bir performans esaslı ve program bütçeleme sistemi tasarlanmalı; faydalı ve zararlı yeşil amaçlara ilişkin göstergeleri belirlemek üzere uygun bütçeleme türleri uygulanmalıdır (Göksu, 2022: 433).

Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma hedefleri ve Paris İklim Anlaşması kapsamındaki yükümlülükleri doğrultusunda, kamu mali yönetiminde yeşil dönüşüm giderek daha kritik bir hale gelmektedir. Ancak mevcut bütçe sisteminde, yeşil bütçe uygulanmadığından çevresel harcamaların sistematik biçimde sınıflandırılmasına ve izlenmesine imkân sağlayacak kurumsallaşmış bir YBE mekanizması bulunmamaktadır. Bu eksiklik, Türkiye'nin çevre politikaları ile mali yönetim süreçleri arasındaki entegrasyonunu sınırlamaktadır. Nitekim araştırmalar, yeşil bütçelemenin ülkelerin çevresel performansı üzerinde pozitif etkiler doğurduğunu ve çevresel amaçların karşılanmasında dikkate değer katkılar sağladığını ortaya koymaktadır. Her ne kadar OECD ülkelerinin önemli bir kısmı henüz yeşil bütçelemeyi bütçe sürecine kapsamlı biçimde entegre etmemiş olsa da; çevre değerlendirmeleri, maliyet-fayda analizleri, karbon fiyatlandırması ve çevresel vergi reformu gibi araçların kullanılması, yeşil bütçeleme için ön hazırlık niteliği taşımaktadır (Göksu ve Demirel, 2023: 58).

Bu noktada, Türkiye'nin YBE'ye geçiş potansiyelini analiz etmek amacıyla hazırlanan SWOT (Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler) analizi, sürecin hangi yönlerinin geliştirilmesi gerektiğine ışık tutmaktadır:

Tablo 2: Türkiye'de Yeşil Bütçe Etiketleme Uygulamasına Yönelik SWOT Analizi

Güçlü Yönler (Strengths)	Zayıf Yönler (Weaknesses)
-Güçlü bir merkezi bütçe hazırlama ve izleme yapısı -İklim politikalarının strateji belgelerinde yer bulması -Yeşil dönüşüm vurgusunun politika belgelerinde artması	-Çevresel harcamaların bütçede ayrı izlenememesi -Kurumlar arası koordinasyon eksikliği -Teknik kapasite ve sınıflandırma altyapısının yetersizliği

Fırsatlar (Opportunities)	Tehditler (Threats)
-AB Yeşil Mutabakatı'na uyum süreci -Uluslararası iklim finansmanına erişim imkânı -Sayıştay'ın uluslararası standartlar doğrultusunda çevresel ve yeşil bütçeleme denetimi yapma sorumluluğu sayesinde, Türkiye'de YBE uygulamalarının hesap verebilirlik ve şeffaflık açısından güçlenme potansiyeli - OECD, IMF ve UNDP gibi kurumlardan teknik destek potansiyeli - Çevre duyarlılığı yüksek yatırımcıların ve kredi derecelendirme kuruluşlarının bütçe süreçlerinde çevresel şeffaflık ve etki analizlerine daha fazla önem vermesi nedeniyle dış yatırım çekme potansiyelinin artması	-Küresel ölçekte YBE'ye ilişkin ortak ve standart bir metodolojinin bulunmaması -Farklı ülkelerde uygulanan sınıflandırma sistemlerinin (OECD, IMF, AB Taksonomisi vb.) çeşitlilik göstermesi nedeniyle karşılaştırılabilirliğin zorlaşması -YBE uygulamalarında uluslararası düzeyde yeknesak bir sistemin olmaması nedeniyle Türkiye'nin geçiş sürecinde belirsizlik yaşama riski -Uluslararası finansman sağlayıcılarının (IMF, Dünya Bankası, yeşil tahvil piyasaları) artan şeffaflık ve izlenebilirlik talepleri -Küresel çevre politikalarındaki ani değişimlerin Türkiye'nin uyum sürecini olumsuz etkileyebilme ihtimali

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Not: Bu SWOT analizi, Türkiye'de YBE uygulamasına ilişkin mevcut durumun literatür, resmi politika belgeleri (örneğin 11. ve 12. Kalkınma Planları, Yeşil Mutabakat Eylem Planı), uluslararası kurumların raporları (OECD, IMF, UNDP) ve yazarın kamu maliyesi alanındaki uzman görüşüne dayalı olarak oluşturulmuştur. SWOT analizinde yer alan güçlü ve zayıf yönler ile fırsat ve tehditler, bu belgelerde yer alan bulguların tematik değerlendirilmesiyle ortaya konulmuştur. Analiz nitel bir değerlendirme niteliğinde olup, gelecekte yapılacak daha kapsamlı paydaş temelli çalışmalara zemin oluşturmayı amaçlamaktadır.

Bu analiz çerçevesinde, Türkiye'nin mevcut kurumsal kapasitesini geliştirmeye, çevresel harcamaların bütçeye entegrasyonunu sağlamaya ve dışsal fırsatlardan yararlanarak yeşil bütçeleme mekanizmasını kurumsallaştırmaya yönelik uygulanabilir adımların belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, aşağıda Türkiye'nin YBE'ye geçiş sürecine katkı sunabilecek çeşitli politika önerileri sunulmaktadır.

YBE uygulamalarının başarılı olabilmesi için öncelikle sağlam ve çok paydaşlı bir kurumsal yapı oluşturulmalıdır. Bu doğrultuda, Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın koordinasyonunda; Hazine ve Maliye Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve sektör odaklı kamu kurumlarından oluşan bir YBE Koordinasyon Kurulu kurulmalıdır. Bu kurul; çevresel harcamaların tanımlanması, sınıflandırma sistemlerinin geliştirilmesi ve pilot uygulamaların yürütülmesinden sorumlu olmalıdır.

Fransa ve İrlanda gibi ülkelerde görülen kademeli uygulama modeli dikkate alınarak, enerji, ulaştırma ve tarım gibi çevresel etkisi yüksek sektörlerde YBE'nin pilot uygulamaları başlatılmalıdır (European Commission, 2023). Bu yaklaşım, kurumsal öğrenme süreçlerinin gelişmesine olanak sağlayacaktır.

YBE'nin işlevselliği, çevresel harcamaların açık ve ölçülebilir biçimde tanımlanmasına bağlıdır. OECD (2021a) ve IMF rehberlerinde (Fernandez vd., 2024) önerildiği üzere, çevresel harcamalar üç ana grupta sınıflandırılabilir:

- İklim değişikliğini azaltıcı harcamalar
- İklim değişikliğine uyum sağlayıcı harcamalar
- Çevre koruma ve kalite artırıcı harcamalar

Bu sınıflandırma, Türkiye'de COFOG, SEEA ve CEPA gibi uluslararası kabul görmüş bütçe ve çevre sınıflandırma sistemleriyle uyumlu hale getirilmelidir (Pizarro vd., 2021). Türkiye'nin mevcut bütçe sisteminde işlevsel ve kurumsal sınıflandırmalar COFOG ile kısmi uyum göstermektedir. Bu çerçevede, çevresel faaliyetlerin bütçede izlenebilirliğini artırmak amacıyla, harcama kalemlerine "yeşil", "nötr" veya "zararlı" etkileri yansıtan ek etiketler getirilmesi ve bu etiketlerin Kalkınma Planları ve Stratejik Planlarla eşgüdümü olarak sınıflandırılması mümkündür. Etiketleme süreci, bütçe teklif formlarına entegre edilecek teknik yönlendirmelerle yönlendirilmeli; çevresel etkisi belirlenen harcama kalemleri bütçe belgelerinde ayrı başlıklar altında raporlanmalıdır. Ayrıca çevreye yönelik kamu harcamalarının SEEA ve CEPA sınıflandırmaları doğrultusunda alt program düzeyinde yeniden tanımlanması ve izlenmesi, sistematik entegrasyon açısından bir başlangıç noktası oluşturabilir. Bu tür bir entegrasyonun sağlanması için Hazine ve Maliye Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın ortak teknik rehber hazırlığı yapması ve belirli idarelerde pilot uygulamalar yürütülerek kurumsal kapasitenin aşamalı biçimde geliştirilmesi önerilmektedir.

YBE'nin etkinliği, yalnızca sınıflandırma sistemine değil, bütçe süreçleriyle entegrasyonuna da bağlıdır. Bu bağlamda:

Yeşil bütçeleme benimsenmeli,

Bütçe hazırlık rehberlerinde YBE ile ilgili bölümler yer almalı,

Yatırım teklifleri çevresel etki değerlendirme formları ile desteklenmeli,

Bu formlar, YBE Koordinasyon Kurulu tarafından değerlendirilmeli ve izlenmelidir. Kamu kurumlarına, yeşil etiketleme zorunluluğu getirilmeli ve performans esaslı izleme yapılmalıdır.

YBE yalnızca teknik bir sınıflandırma aracı değil, aynı zamanda kamu harcamalarında şeffaflık ve hesap verebilirliği artıran bir mekanizmadır. Bu nedenle her yıl, Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu'na ek olarak hazırlanacak bir Yeşil Bütçe Beyanı ile çevresel harcamaların payı, eğilimleri ve etkileri kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

Uluslararası deneyimler, yüksek denetim kurumlarının sürdürülebilir kalkınma amaçlarının uygulanması ve izlenmesinde etkin rol oynayabileceğini göstermektedir (Köse, 2022: 503-504). YBE mekanizmasının Türkiye'de kurumsallaşması yalnızca teknik ve sınıflandırma temelli düzenlemelerle değil, aynı zamanda güçlü bir denetim ve hesap verebilirlik altyapısı ile desteklenmelidir. Bu noktada, Sayıştay'ın kurumsal rolü özel bir önem taşımaktadır. Nitekim uluslararası uygulamalarda sayıştayların genellikle hükümetlerin çevre politika ve programlarının performansını denetlemeyi amaç olarak seçtiği görülmektedir (Küçükaycan, 2023). Uluslararası standartlar uyarınca yüksek denetim kurumları, çevresel ve iklimle bağlantılı harcamaların şeffaflık, etkinlik ve hesap verebilirlik ilkeleri doğrultusunda denetlenmesinden sorumludur. Türkiye'de de Sayıştay, gerek bütçe uygulamalarına ilişkin denetim yetkisi gerekse kamu maliyesinde uluslararası standartlarla uyumlu raporlama kapasitesi sayesinde, YBE'nin güvenilirliğini ve toplumsal meşruiyetini artıracak en kritik kurumsal aktörlerden biridir.

Ayrıca TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu bünyesinde, YBE uygulamalarının izlenmesine yönelik bir Yeşil Maliye Alt Komisyonu oluşturulması, demokratik denetimi ve toplumsal katılımı artıracaktır.

YBE uygulamalarının başarısı, yalnızca teknik sistemlerin değil, aynı zamanda kurumsal kapasitenin de gelişmesine bağlıdır. Bu kapsamda:

Kamu kurumları için çevresel sınıflandırma ve bütçeleme eğitim programları geliştirilmeli,

Yerel yönetimlerde YBE'ye özel modüller tasarlanmalı,

Üniversiteler, STK'lar ve özel sektörle ortak çalıştaylar düzenlenerek YBE bilinci artırılmalıdır.

Yerel düzeyde YBE'nin kurumsallaşması için iklim duyarlılığı yüksek politika çıktıları üretebilecek insan kaynağına ve yönetim mekanizmalarına yatırım yapılmalıdır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İklim değişikliği ile mücadelede kamu politikalarının rolü gün geçtikçe daha kritik bir hale gelmiştir. Bu bağlamda, kamu harcamalarının çevresel hedeflerle ne ölçüde örtüştüğünü ortaya koyan yeşil bütçe etiketleme uygulamaları, mali saydamlık, kaynak tahsisi etkinliği ve çevresel sorumluluk açısından önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Uluslararası düzeyde birçok ülke, yeşil bütçeleme uygulamalarını hayata geçirerek hem iklim taahhütlerini desteklemekte hem de çevreye duyarlı mali yönetim mekanizmalarını geliştirmektedir.

Mevcut literatür, YBE'nin yalnızca çevresel hedeflerle uyumlu bütçelemeyi değil, aynı zamanda kamu harcamalarının iklim duyarlılığı açısından hesap verebilirliğini artırmayı hedeflediğini ortaya koymaktadır. Türkiye'nin bu sürece geçişi için hem kurumsal uyum hem de bütçe süreçlerinde reform gereklidir.

YBE uygulamaları, ülkelerin yaklaşım, kapsam ve uygulama düzeyleri bakımından farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu çeşitlilik büyük ölçüde ülkelerin yasal ve kurumsal altyapıları, teknik kapasiteleri ve politika önceliklerinden kaynaklanmaktadır. Fransa ve İtalya gibi gelişmiş ekonomilerde YBE, kamu mali yönetiminin merkezî bir bileşeni olarak kapsamlı şekilde entegre edilmiş ve sistematik olarak uygulanmaktadır. Bu ülkelerde bütçe kalemlerinin çevresel etkilerine göre detaylı şekilde sınıflandırılması, izlenmesi ve raporlanması sayesinde şeffaflık artmakta ve politika kararlarının çevresel sürdürülebilirlikle uyumu güçlenmektedir.

YBE sistemlerinin etkin bir şekilde uygulanması için sınıflandırma kriterlerinin uluslararası standartlarla uyumlu hâle getirilmesi, kurumlar arası koordinasyonun sağlanması ve teknik kapasitenin geliştirilmesi temel öneme sahiptir. Ülkelerin karşılaştığı ortak zorluklar arasında çevresel etkilerin doğru tanımlanması, mevcut bütçe sınıflandırma sistemleri ile entegrasyon ve veri altyapısının geliştirilmesi yer almaktadır. Ayrıca YBE uygulamalarının sürdürülebilirliği için siyasi bağlılık, güçlü bir kurumsal çerçeve ve şeffaf raporlama mekanizmalarının oluşturulması gerekmektedir.

Türkiye, iklim hedefleri doğrultusunda kamu maliyesini dönüştürme konusunda önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak bu potansiyelin etkin biçimde hayata geçirilebilmesi için önerilen kurumsal ve teknik altyapının oluşturulması, bütçe süreçlerinin YBE ile uyumlu hale getirilmesi ve politika sahiplenmesinin sağlanması gerekmektedir. Bu kapsamda sunulan öneriler, Türkiye'nin AB Yeşil Mutabakatı'na uyum sürecini hızlandırabileceği gibi, uluslararası iklim finansmanına erişimini de artıracabilecek niteliktedir.

Sonuç olarak, YBE uygulamalarının uluslararası düzeyde karşılaştırmalı analizi, her ülkenin kendi bütçe sistemine ve çevre politikalarına göre özgün çözümler geliştirdiğini göstermektedir. Türkiye gibi henüz resmi yeşil bütçeleme ve YBE mekanizmasına sahip olmayan ülkeler için bu deneyimler, politika oluşturma sürecinde önemli dersler ve yol gösterici örnekler sunmaktadır. Türkiye'nin bu alanda başarılı olması için mevcut güçlü bütçe yönetim yapısını kullanarak teknik altyapıyı geliştirmesi, kurumsal koordinasyonu güçlendirmesi ve politika belgelerinde vurgulanan yeşil dönüşüm hedeflerini somut bütçe uygulamalarına dönüştürmesi kritik önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Akbey, F. ve Uslu, H. (2021). Sürdürülebilir kalkınmada kamu bütçesinin önemi: Türkiye için ekonometrik bir analiz. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 17(4), 1030-1058.
- Altınöz, B. (2015). Sürdürülebilir kalkınma sürecinde kamu bütçesinin önemi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(1), 223-256.
- Blazey, A. ve Lelong, M. (2022). Green budgeting: A way forward. *OECD Journal on Budgeting*.
- Dikmen, S. (2023). Sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşılmasında çevre denetimlerinin rolü. *Sayıştay Dergisi*(131), 543-570.
- DPENDR (2023). Green budgeting in rev 2024. <https://assets.gov.ie/static/documents/climate-and-environmental-expenditure-in-rev-2024.pdf#page=5.50>, Erişim: 20.05.2025.
- DPENDR (2024). The french green budget : A transparency tool to serve the ecological transition. https://www.budget.gouv.fr/reperes/green_budgeting/articles/the-french-green-budget-a

- European Commission (2023). Green budgeting in the eu - key insights from the 2023 european commission survey of green budgeting practices. https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/40851e31-78eb-43fe-8e6d-a08fa4105638_en?filename=2023%20Green%20Budgeting%20survey%20key%20findings.pdf
- Fernandez, A., Tripathi, A. ve Magazi, G. (2024). Developing a framework for climate budget tagging.
- Foo, M. Y., Kanapathy, K., Zailani, S. ve Shaharudin, M. R. (2019). Green purchasing capabilities, practices and institutional pressure. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 30(5), 1171-1189.
- Gorelick, J. ve Walmsley, N. (2020). The greening of municipal infrastructure investments: Technical assistance, instruments, and city champions. *Green Finance*, 2(2), 114.
- Göksu, G. G. (2022). A cross-country analysis of green public finance management and budgeting in supporting sustainable development. *Sayıştay Dergisi*, 33(126), 409-441.
- Göksu, G. G. ve Demirel, M. N. (2023). Çevresel sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşılmasında yeşil bütçelemenin ülke performansına etkisi: OECD örneği. G. G. Göksu ve E. Eroğlu (Eds.), *Kamu maliye politikaları perspektifinden çevresel sürdürülebilir kalkınma*. T.C. Sayıştay Başkanlığı.
- Jin, I. (2025). Aligning green budgeting with nationally determined contributions. *Climate Policy*, 1-14.
- Kargı, V. ve Yüksel, C. (2010). Çevresel dışsallıklarda kamu ekonomisi çözümleri. *Maliye Dergisi*, 159, 183-202.
- Kete, H. (2022). Green budgeting: France and italy practices. *Uluslararası Sosyal Siyasal ve Mali Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 102-115.
- Köse, H. Ö. (2022). Çevresel sürdürülebilir kalkınma amaçlarının denetimi ve INTOSAI rehberliği. *Sayıştay Dergisi*, 33(126), 501-516.
- Küçükaycan, D. (2023). Yüksek denetim kurumları ve çevre denetimi: Ülke uygulamalarının incelenmesi. G. G. Göksu ve E. Eroğlu (Eds.), *Kamu maliye politikaları perspektifinden çevresel sürdürülebilir kalkınma*. T.C. Sayıştay Başkanlığı.
- Marinheiro, C. F., do Rosário e Sousa, A. ve Pinheiro, A. (2024). The climate dimension of fiscal policy sustainability: Best practices in green budgeting and lessons for portugal. In *Sustainable finances and the law: Between public and private solutions* (pp. 195-218). Springer.

- Mutiara, Z., Krishnadianty, D., Setiawan, B. ve Tri Haryanto, J. (2019). Climate budget tagging: Amplifying sub-national government's role in climate planning and financing.
- Mutiara, Z. Z., Krishnadianty, D., Setiawan, B. ve Haryanto, J. T. (2020). Climate budget tagging: Amplifying sub-national government's role in climate planning and financing in indonesia. In *Climate change research, policy and actions in indonesia: Science, adaptation and mitigation* (pp. 265-280). Springer.
- Mutlu, A. (2006). Küresel kamusal mallar bağlamında sağlık hizmetleri ve çevre kirlenmesi: Üretim, finansman ve yönetim sorunları. *Maliye Dergisi*, 150, 53-78.
- NICCDIES (2025). Climate change expenditure tagging. <https://niccdies.climate.gov.ph/climate-finance/ccet>, Erişim: 22.06.2025.
- OECD (2021a). Green budget tagging: Introductory guidance & principles. OECD Publishing.
- OECD (2021b). Green budgeting in oecd countries. OECD Publishing.
- OECD (2022). Aligning regional and local budgets with green objectives: Subnational green budgeting practices and guidelines. OECD Publishing.
- Oğuz, Ş. (2013). Kurumsalcı bir kurgu olarak kalkınmacı devlet: Tarihsel ve kuramsal bir eleştiri. *Amme İdaresi Dergisi*, 46(4), 107-128.
- Orecchia, C. (2024). Green budgeting and the evaluation of mitigation policies in italy1. https://www.lex.unict.it/sites/default/files/files/LawReview/02_DiCaro-Orecchia.pdf
- PFP (2025). Budget bill 2024 : 4th edition of the green budget. Retrieved 18/06/2025 from https://www.budget.gouv.fr/reperes/green_budgeting/articles/budget-bill-2024-4th-edition-of. Erişim: 22.06.2025.
- Pindiriri, C. ve Kwaramba, M. (2024). Climate finance in developing countries: Green budget tagging and resource mobilization. *Climate Policy*, 24(7), 894-908.
- Pizarro, R., Delgado, R., Eguino, H. ve Pereira, A. L. (2021). Climate change public budget tagging: Connections across financial and environmental classification systems.
- Portugal2030. (2025). Sustentável 2030 with over 3.1 billion euros for climate action and sustainability. <https://portugal2030.pt/en/2023/11/29/apresentado-o-sustentavel-2030-com-mais-de-31-mil-milhoes-de-euros-para-a-acao-climatica-e-sustentabilidade/>, Erişim: 22.06.2025.
- Sayıştay Başkanlığı (2020). Sürdürülebilir kalkınma amaçlarının gerçekleştirilmesine yönelik hazırlık süreçlerinin değerlendirilmesi Sayıştay raporu. https://www.sayistay.gov.tr/files/1002_SDG%20Rapor.pdf. Erişim: 25.06.2025.

- Şakar, A. Y. ve Aydın, E. (2023). Türkiye'nin program bütçesinin sürdürülebilir kalkınma amaçlarına uyumu. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(2), 1581-1607.
- UNDP (2019). Knowing what you spend: A guidance note for governments to track climate change finance in their budgets. <https://www.undp.org/publications/knowing-what-you-spend-guidance-note-governments-track-climate-change-finance-their-budgets>. Erişim: 22.06.2025.
- WB (2024). Green budget tagging in the kyrgyz republic: Conceptual approach (english). <http://documents.worldbank.org/curated/en/099091124071522679>. Erişim: 22.07.2025.
- WRI (2024). World resources institute france shapes budget to increase net-zero-aligned public finance. <https://www.wri.org/update/france-shapes-budget-increase-net-zero-aligned-public-finance>. Erişim: 12.06.2025.
- Zhyber, T. (2022). The use of climate marking as a green budgeting tool in ukraine: Recommendations and prospects. Finans Ukräini.

GREEN TRANSFORMATION IN PUBLIC FINANCE: GREEN BUDGET TAGGING PRACTICES AND POLICY RECOMMENDATIONS FOR TÜRKİYE

Hakan ÖZDEMİR

EXTENDED ABSTRACT

Climate change and environmental degradation have become central challenges in public policy and fiscal governance. In response, governments around the world are integrating environmental objectives into public financial management frameworks, with Green Budget Tagging (GBT) emerging as a prominent tool. This extended abstract presents the conceptual foundation, international practices, challenges, and policy recommendations for implementing GBT, particularly focusing on Türkiye.

The primary purpose of this study is to analyze international GBT and Climate Budget Tagging (CBT) experiences and develop a policy roadmap for Türkiye. It aims to identify how public budgets can be aligned with environmental sustainability and climate commitments, especially within the context of the Paris Agreement and the Sustainable Development Goals (SDGs). Drawing from cases in Europe, Asia, and Africa, the study conducts a comparative review and SWOT analysis to assess institutional readiness and potential challenges of Türkiye in adopting GBT.

This research employs a qualitative, comparative, and descriptive analysis based on secondary sources. Key reports and empirical studies by the OECD, IMF, UNDP, and national governments are the main sources. A cross-country comparison table illustrates how various GBT/CBT systems function across levels of government, legal bases, and tagging methodologies. Additionally, a SWOT analysis is applied to budgetary governance in Türkiye to assess internal strengths and weaknesses, as well as external opportunities and threats.

The literature shows that GBT has evolved into a multi-functional tool that facilitates the classification of public expenditures based on environmental impact. Some countries (e.g., France and Italy) have implemented GBT systematically, combining ex-ante and ex-post evaluations with strong legal frameworks and technical classifications (e.g., CEPA, CReMA). Others, such as Nepal and the Philippines, rely more on CBT frameworks, often using percentage-based thresholds or sectoral priorities.

In Türkiye, although there is no formal GBT system in place, recent strategic documents (e.g., 12th Development Plan) emphasize green transformation. However, there are institutional and technical capacity gaps. Türkiye's strong central budgeting structure and policy alignment with EU Green Deal objectives are important strengths. However, weaknesses include insufficient environmental expenditure classifications, lack of inter-agency coordination, and limited digital infrastructure.

The SWOT analysis reveals that Türkiye has significant opportunities to leverage international technical assistance, climate finance, and EU alignment processes to develop a GBT system. Yet, challenges such as political commitment, data limitations, and administrative resistance remain potential threats to implementation success.

Based on the international review and SWOT analysis, the study proposes a five-pillar roadmap for Türkiye:

Institutional Framework and Pilot Programs: Establish a Green Budgeting Coordination Council led by the Presidency's Strategy and Budget Office with involvement from key ministries. Launch pilot GBT implementations in sectors with high environmental impact (e.g., energy, agriculture).

Standardized Classification Systems: Align expenditure classifications with international systems (e.g., COFOG, CEPA) and differentiate mitigation, adaptation, and co-benefit expenditures.

Budget Process Integration: Embed GBT requirements into budget preparation guidelines, investment proposals, and the Medium-Term Budget Framework. Link green labeling to performance-based monitoring.

Monitoring, Reporting, and Transparency: Introduce a yearly Green Budget Statement appended to the national budget law and establish a parliamentary sub-committee for green finance oversight.

Capacity Building and Awareness: Provide targeted training for public officials, develop local government modules, and foster partnerships with academia, civil society, and the private sector.

GBT is not merely a classification technique; it is a strategic governance tool that aligns fiscal policy with sustainability objectives. The study shows that while international practices vary, common success factors include political ownership, clear tagging methodologies, integrated reporting, and institutional coordination. For Türkiye, adopting a phased, pilot-based approach backed by legal reforms and digital infrastructure is essential. If properly implemented, GBT can enhance transparency, accountability, and access to international climate finance.

By presenting actionable insights from global experiences, this study offers Türkiye a concrete pathway toward embedding environmental accountability into public budgeting and contributing to a sustainable fiscal future.